

TAKO 76
(AKO VAM 56 TAKO Č121)

Sezona 2016 /17

Luidi Pirandelo

TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ČINI)

Režija: Jagoš Marković

JDP

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

Beograd

www.beograd.rs

Sezona 2016/17.

Luidj Pirandelo
TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ĆINI)
Režija Jagoš Marković

Premijera 4. juna 2017. u 20 časova na Sceni „Ljuba Tadić“

IZOSTAVLJENA
STRANICA...

Jugoslovensko dramsko pozorište

Luidi Pirandelo
TAKO JE (AKO VAM SE TAKO ĆINI)

Luigi Pirandello
Così è (se vi pare)

Prevod Jugana Stojanović

Režija, adaptacija, scenografija i izbor muzike
Jagoš Marković

Kostimografija Bojana Nikitović
Scenski govor Ljiljana Mrkić Popović
Dizajn svetla Dejan Draganov
Dizajn zvuka Igor Bošković

IGRAJU

Lamberto Laudizi PREDRAG EJDUS
Gospoda Frola JELISAVETA SABLJIĆ
Gospodin Ponca MARKO JANKEŠIĆ
Gospoda Ponca NEVENA RISTIĆ
Savetnik Agaci BRANISLAV LEČIĆ
Gospoda Amalija JASMINA AVRAMOVIĆ
Dino, njihov sin LAZAR ĐUKIĆ
Gospoda Sireli VESNA STANKOVIĆ
Gospodin Sireli NENAD JEZDIĆ
Gradonačelnik IRFAN MENŠUR
Gospoda Čini RADA ĐURIĆIN
Sobar Agacijevih SLOBODAN TEŠIĆ

Organizator Vladimir Perišić
Inspicijent Dušan Milosavljević
Sufler Ksenija Ćirica

Asistent reditelja Tara Lazarević

Majstor svetla Branko Radinović Protić
Majstor tona Krešo Horvatić

Dušica Todorović Lacava

O PIRANDELU I ISTINAMA

Veliki uspeh Pirandelove dramske književnosti dvadesetih i tridesetih godina prošloga veka u svim najvećim evropskim teatrima, kao i u Severnoj i Južnoj Americi, učvrstio je autorovu, tokom prethodne decenije ute-mljenu, međunarodnu slavu. Pirandelovi dugi boravci u Nemačkoj i Americi, saradnja sa filmskom industrijom, i, konačno, Nobelova nagrada za književnost, tu su slavu učinili neupitnom. Čuvena je fotografija na kojoj Pirandelo pozira za pisaćom mašinom. O trenutku nastanka fotografije svedoči i reprodukcija cedulje na kojoj je autor pedesetak puta napisao reč „lakrdija“. Na istom papiriku sin Stefano je zabeležio: „Danas, 9. novembra 1934. moj otac je kucao na mašini ovu cedulju dok je pozirao fotografima i snimateljima.“ Prigoda je bila vest o dodeli Nobelove nagrade. Pirandelo je na-gradu prihvatio, ali je pozirajući za sobom ostavljao i komentar, trag primereniji svetu koji je u delima izrazio, svojevrsnu pozu u pozici.

Kako god bilo, istim delima Pirandelo je 1922. doživljen kao revolucionaran, od dodele Nobelove nagrade postaje klasik, da bi nakon rata ponovo bio svrstan među avangardne autore. Nakon godina osporavanja, nedoumica i neizvesne, upravo nemirne kritičke sudbine, polovinom pedesetih godina započinje zlatno doba pirandelovske kritike, koje u eksperimentalnoj i neoavangardnoj klimi italijanske kulture doživljava svoj puni zamah. Otvaranje za strukturalističke teorije, uz odlučujući Ekov teorijski doprinos čitanju modernih

tekstova, urodilo je i novim čitanjem Pirandelovih romana uz pomoć kategorije otvorenog dela. Neobično snažan, mada ne i iznenadujući podsticaj Pirandelovo stvaralaštvo daje traganju za psihološkim i psihoanalitičkim tekstualnim implikacijama. Konačno, Sondijeva teorija moderne drame označiće Pirandela kao odlučujuću figuru u kontekstu evropske dramaturgije, a Šest lica traže pisca izdvojiti kao delo koje će fiksirati Pirandelovu prepoznatljivost.

Pirandelo je bez sumnje svetski najpoznatiji italijanski pisac dvadesetog veka, a konkretni jezički signali tu prepoznatljivost potvrđuju i kroz frazeologiju i igre reči inspirisane naslovima pojedinih njegovih dela, uključujući i *Tako je (ako vam se tako čini)* (1917). Međunarodni uspeh Pirandela pratili su tako formule koje su ponudile reči za stanje modernog čoveka razapetog sopstvenim protivrečnostima, jednako kao što su i reči *pirandelovski* ili *pirandelizam* kritici darivale opšta mesta koja će se takođe izliti izvan okvira kritičarskog diskursa. Pomenute termine je kao etikete bilo, naime, lako preneti u kontekst svakodnevnice i primeniti na način života u modernom društvu. Tako se *pirandelovska situacija* koristi i da bi se u kontekstu svakodnevne komunikacije označio kakav paradoksalni događaj, dok se kao *pirandelovska drama* prepoznaće drama svesti o životu koji se *ili živi ili se posmatra*, što je kod Pirandela vazda predočeno kao nepremostiv rascep. *Pirandelovska drama* života nastaje iz modernističke svesti o odsustvu

apsolutne istine, o varljivosti percepcije, mnogostrukosti perspektiva i nužnosti društvene igre uloga. Konačno, termin *pirandelizam* postaje međunarodno prepozнатljiva oznaka za umetničku praksu na neki način obeleženu modernim relativizmom ili krajnjim cerebralizmom, mada razloge za tu *pirandelovsku apstraktnost* valja tražiti u istorijskom trenutku, radije nego joj zamerati intelektualno poigravanje. Svođenje tematske i umetničke specifičnosti Pirandelovog dela na formule *pirandelovski* i *pirandelizam* postalo je moda i dugo opstalo kao kritički manir i u Jugoslaviji. Recepцију Pirandela koja *pirandelizam* izjednačava sa nedelatnom pozicijom sterilne intelektualne dileme koja osuјeće reagovanje i opredeljivanje kod nas označava kritičarska predstava o Pirandelu kao „talijanskom opsenatoru“, a dopunjuje utisak o „šahisti koji radije igra sam“, ali čije pozorište nije samo „žonglerija“ i „pozorište ukrštenih reči“ već i „pozorište žmurke u kojem međutim ima istinske poezije i uzbudljivih otkucaja srca“ (Krunić, 1939). Vitezica će takođe naglasiti emotivni potencijal Pirandelovih drama, određujući ih kao „[...]realizam koji u svojoj bezobzirnosti i jasnoći nije okrutan, nije sarkastičan, već pun humanosti, jedne očinske dobrote, koja je topila od Šniclerove lekarske dijagnoze i od Ibzenove sudbinske tragedije“ (1939).

Termini *pirandelovski* i *pirandelizam* koriste se i za dela autora koji su Pirandelu prethodili. Kao da je pojavom autora aktivirana određena vrsta prepoznavanja – Žene povodom Šekspira i Korneja govori o pirandelizmu *ante litteram*, dok Keno postupak izlaženja lika iz dela naziva pirandelovskim. Zanimljivo je da su se na ovoj „pirandelovskoj listi“ u nekim trenucima našli i Kalderon i Servantes, ali i sofisti, pa i zen mistici. Još je sam Pirandelo reagovao na pomenuti fenomen tekstrom *Dole pirandelizam!* a Leonardo Šaša upozoravaće nešto kasnije da autora valja osloboditi filozofskih i pseudofilozofskih nanosa i etiketa.

Pomenute etikete nisu samo simptom autorovog uticaja, već će dugo određivati i tumačenje njegovog dela. Tvorac tri poetske zbirke, preko 200 novela koje je pisao i preradivao celog života, više romana, koji su mu i darovali prvu međunarodnu slavu, Pirandelo je i pisac *Humorizma*, svojevrsne poetike i estetike. Imajući u vidu stvaralački obim i žanrovska razuđenost korpusa, kritika, specijalistički izdeljena na sektore, često pospešuje nasleđivanje utvrđenih uvida uskraćujući nov i celovitiji pogled. Na potrebu za kompleksnijom ocenom i punijim pregledom celokupnog Pirandelovog

dela ukazuje i „žanrovska kolebljivost“ pojedinih tekstova, izraz autorove sklonosti da iz žanra u žanr prenosi teme, motive i likove, u stalnoj borbi sa formom. Podsetimo samo na metamorfoze koje će doživeti Šest lica traži pisca, od novele, romana, *komedije koju valja stvoriti*, pa sve do filmske adaptacije. I drami *Tako je (ako vam se tako čini)* iz 1917. prethodila je dve godine ranije novela *Gospoda Frola i gospodin Ponca, njen zet*. U režiji Mate Miloševića i prevodu Todora Manojlovića, vrsnog prevodioca i tumača Pirandela, pomenuti komad je 1939. nosio naziv *Gde je istina?*. Upravo će Todor Manojlović kod nas ukazati na sicilijanskog dramaturga kao nastavljača tradicije grčkih tragičara *koja je u njemu dobila svoje suštastveno, idejno i osećajno produženje*. Roden u Agridentu, na Siciliji, zemlji sofista i retorike, i, što je za njega možda i najznačajnije, Empedokla, Pirandelo po sopstvenom priznanju Grčku nosi u sebi, *njen duh ga krepi i obasjava mu dušu*. Ističući da su upravo Šest lica primer tog duha, Pirandelo podseća i da je tragički hor rođen na Siciliji sa Stesihorom.

Primetna je kod Pirandela, međutim, i srednjovekovna teatarska tradicija karnevalskog probijanja rampe i mešanja stvarnosti planova dijablerije kao *povratka iskonskoj ambivalenciji, instinktivnoj žili gde paradoks postoji i kao destruktivna sila i ujedno obnavljačka potencija, dok se fantazija i smeh-odušak od straha, prihvataju sa dubokom verom dečje bezbrižnosti*. Zanimljivo je da sam Pirandelo o svojoj „paraboli u tri čina“ *Tako je (ako vam se tako čini)* govori kao o velikoj pometnji (*gran diavoleria*), pa dakle i kao o velikoj dijableriji. Snažni Pirandelov eksperimentalizam u okviru institucije građanskog teatra posezao je za tradicijom misterija i dijablerija, dok je, postavljajući na scenu građanski salon kao svojevrsnu *sobu za mučenje* posezao za bahtinovskim hronotopom praga kao načinom da se izuzetne situacije prikažu stavljanjem na probu čoveka i njegove ideje, u skladu sa tradicijom menipejske satire, upriličujući tako mučnu i iscrpljujuću, na neuspeh osuđenu potragu za konačnim istinama i životnim pitanjima.

Aktiviranjem različitih predstavljačkih strategija koje crpe iz različitih tradicija Pirandelo kao da pokušava da, kolebajući snagu građanskog teatra, čitalačke/gledalačke uvide oslobođi poze i cerebralnosti koju nužno nameće i duh vremena, te da ih spase za autentičniji emotivni i umetnički doživljaj u onom trenutku kada se kompleksnost tih strategija slijedi u trenutak iznenadne, teško uhvatljive spoznaje, prijemčive za *candore*, kako je

još odavno nazvano ovo svojstvo Pirandelove umetnosti i njen recepciji zahtev. Kao da aktivirane tekstualne strategije na svaki način pokušavaju da probiju barijeru automatizovane percepcije, podrazumevanog stava, oslobađajući prostor igre za prijemčivost publike za različite moguće svetove, izigravajući čitalačku/gledalačku spremnost da racionalizuje i samodopadljivo uživa u sopstvenom iskustvu kao superiornom ili konačnom sudu, a nastojeći da po svaku cenu čitaoca/gledaoca zatekne nespremnog za aragonciju, prijemčivog za neočekivano, dok u nekom srećnom trenutku ne dopre do tog svojstva nazvanog *candore* - do zatomljenog, zaboravljenog kapaciteta nevinosti, nepatvorenosti, naivnosti deteta u nama, koje je pritajeni receptivni potencijal i autorova stvaralačka opklada. Kao da se iza maske krajnje socijalne uklopljenosti pojedinca, u kojoj je svaka podesna istina prihvatljiva, traga, provokacijom, za ličnim, ma koliko utopijskim jezgrom neuslovљенog unutarnjeg bića, ukoliko je ono kadro da se bar na trenutak osloboди maske, jer više od trenutka nije ni moguće.

Drama o gospodi Ponci kao drama odsustva

Ako je buržoasko društvo Pirandelovog doba podvrgnuto zakonima korisnog, oportunistički potrošenog vremena, modernizam je, sa druge strane, bio zainteresovan za doživljeno, unutrašnje vreme, a time i za dramu narušene privatnosti. Pišući svoja najvažnija dela zasnovana na klasičnom bračnom trouglu građanskog društva, Pirandelo se direktno oslanjao na sicilijansku stvarnost, opservivno uprizorujući i stvarnost sopstvene životne drame, o kojoj je pisao drugi sicilijanski autor, tvorac proslavljenog komesara Montalbana, naš savremenik Kamileri. Važnost sicilijanske narodne tradicije za Pirandelovo celokupno delo jedan je od ključeva njegovog razumevanja. Mnoge drame, napisane prvo na sicilijanskom a tek potom prevedene na italijanski, uprizoruju sicilijanski svet u kojem je žena obično zatočenica i marioneta čiji se identitet gradi i iscrpljuje u njenom odnosu sa okruženjem. Kada na kraju predstave gospoda Ponca prekrivena velom progovori čuvenu rečenicu o tome kako je ona *tek ono što se o njoj misli*, ako za trenutak ostavimo po strani uopštavanja, idejna, ideološka ili žanrovska, primetićemo da sicilijanska žena toga doba za sebe samu zapravo često i *nije ništa do ono što se o njoj misli* na sasvim doslovnom nivou, jer ju je njen sredina oblikovala i odredila do krajnjih granica podnošljivosti. Često se najmelodramski Pirandelov ton, natopljen saosećanjem i nenagrižen humorizmom,

oseti upravo dok opisuje sicilijanske žene; sicilijanska žena je i njegova supruga Antonijeta Portolano, koja je skončala u ludilu nakon porodičnog finansijskog kraha koji je progutao njen miraz – ključnu odliku njenog ženskog, sicilijanskog identiteta. *Razvod na italijanski način* u zemlji u kojoj je on postao zakonska mogućnost tek decenijama nakon ove Pirandelove drame, izraz je koji najbolje opisuje podatak da je sintagma *zločin iz časti* dugo u italijanskom zakonodavstvu predstavljala olakšavajuću okolnost prilikom ubistva žene-preljubnice.

Napisan četiri godine pre uspeha-skandala Šest lica, tekst *Tako je (ako vam se tako čini)* govoreći o potrazi za istinom, govori zapravo o potrazi za žrtvom, koja se udružuje sa potrebom da se društvo poštedi nelagode i preispitivanja pred uznemirujućim, potencijalno traumatičnim događajem suočavanja sa granicama sopstvenog razumevanja, koji bi temeljno uzdrmao sve konstruisane izvesnosti i udešene taštine njegovih pripadnika. *Lud, nemoralan*, uz druge etikete koje žigošu, marginalizuju i diskvalificuju, u službi su potvrđivanja konstruisanih, umirujućih istina većine. Isidora Sekulić, koja je kod nas verovatno najbolje protumačila pirandelovska poigravanja receptivnim iskliznućima, pišući povodom Gaveline predstave 1927. o odnosu publike i *Henrija IV* progovorila je i o ovoj temi: „Kad se kaže da neko može da bude i neko drugi, i negde drugde, to zasada još mora da se simboliše ludilom. U tom se krije jedna od najžešćih satira Pirandelovih. Jer, njegova ludila, osobito svesna, hodaju stvarno po ulicama svaki dan.“ Krunić će 1939. srećnom kritičarskom intuicijom povodom humorističnog postupka u predstavi *Gde je istina?* lucidno primetiti još i „[...]da je ta komedija zrela voćka, čije je meso sočna satira, dok je samo jezgro jedna tragedija.“

Pirandelovi likovi su često neprilagođeni, i upravo na taj način pružaju svoj nemušti otpor svakoj nužnosti da se adaptiraju i bez ostatka predaju ma kojoj *istini* koja bi se pokazala kao dovoljno stabilna ili, pak, korisna. U društvu u kojem je stepen adaptacije direktno proporcionalan stepenu društvenog uspeha, društvena neprilagođenost jedini je autentični simptom otpora. Pirandelov savremenik Italo Zvevo će čak reći da upravo onaj ko je *nesnađen* ima evolucijsku prednost u odnosu na nekog savršeno uklopljenog u ma kakvu sredinu, adaptiranog – danas bismo verovatno rekli – do krajnjih granica preživljavanja ili društvene gramzivosti i taštine široko shvaćenog pojma *socijalno inteligentnog*. Pirandelo u kolektivnom ili individualnom *traganju*

IZOSTAVLJENE
STRANICE...

PIRANDELO A - Z

Priredila Jelena Kovačević

AGRIĐENTO (Dirđenti) Gradić s 55.000 stanovnika leži na brdu s poglednom na more, a ruine u Dolini hramova čine ga jednim od najinteresantnijih mesta na Siciliji. Godine 581. p.n.e. kolonisti iz Džela osnovali su grad Akragas, koji se razvijao tokom V veka. Ostaci antičkih hramova su svedoci tog doba. Grčki pesnik Pindar veličao je grad s 200.000 stanovnika kao „najlepši od svih smrtnih gradova“. Ovaj slavni period okončao se 409. p.n.e., kad su ga napali Kartaginjani. U III veku u grad su stigli Rimljani i preimenovali ga u Agrigentum. Za vreme normanskih osvajanja, Agriđento je postao bogato sedište biskupije, zahvaljujući luki Porto Empedokle, gde je i Luidi Pirandelo rođen (u naselju Kaos). U Agriđentu je Muzej posvećen piscu. (*Italy. Baedeker*)

AUDIJENCIJA (Udienza) i AUDICIJA Slušanje, ali i službeni prijem, audijencija; ročište, ali i sudska rasprava. Tražiti audijenciju, podseća Šaša, znači tražiti pravdu i samilost zajedno. *Madonna dell'Udienza* je, naime i kult naročito raširen u provinciji Dirđentija (Agriđenta), rodnog Pirandelovog mesta. U malim mestima, svedoči Šaša, neprofesionalni sudija rešavao je sitne sporove svake nedelje ujutro od osam do trinaest [...] Tako i Pirandelo, zaključuje njegov tumač na kraju, kako kakav mirovni sudija u umetnosti, možda nastoji da likove pomiri sa njima samima uz pomoć nemilosrdne pravde, ali i velike samilosti. U Šest lica traže piscu reč je o svojevrsnoj audiciji za dobijanje uloge na sceni. (D. Todorović Lacava)

BON Na Univerzitetu u Bonu mladi Luidi upoznao se s nemackom kulturom, književnim klasicima, nemackim filozofima, počeo se zanimati za pitanja estetike pa je prevodio Gетеove *Rimske elegije* i pisao stihove po uzoru na njega. Diplomirao je u Bonu 1891. na temu o fonetici dirdentinskog narečja. Iako mu je u Nemačkoj ponuđeno mesto lektora za italijanski jezik, zbog zdravstvenih razloga 1892. vraća se u Italiju i živi u Rimu.

CRNA KOŠULJA Pirandelo je ostavio precizna uputstva za svoju sahranu: „Kad umrem, nemojte me oblačiti. Omotajte me golog u čaršav. Bez cveća na odru i bez

sveća. Paorska kola. Nag. I nek me niko ne isprača, ni rodbina ni prijatelji. Kola, konj, kočijaš, e basta. Spalite me.“

Pisac je još 1923, dok mu je slava išla ka vrhuncu, sam pristupio Fašističkoj partiji. Za partiju je to bio poklon jer je Pirandelova slava bila u zamajcu, ali je i partija njemu pomogla da zadobije međunarodna priznanja – u Londonu, Parizu, Beču, Pragu, Budimpešti, nemačkim, brazilskim i argentinskim gradovima, u kojima su njegova dela igrana. Jednom je izjavio: „Ja sam fašista jer sam Italijan.“ Posle se razočarao, javno je pokazivao neslaganja sa zvaničnom fašističkom politikom i vratio je partijsku knjižicu.

Preminuo je u Rimu, 10. decembra 1936, a fašisti i Crkva nisu dozvolili ono što je tražio u oporuci: pisac je obučen u crnu košulju, a sahrana je bila državna, ceremonijalna.

DUHOVI I SPIRITIZAM Luidi Kapuana je bio zastupnik mode spiritizma, a proučavalac Pirandelovog dela Šaša zaključuje da je bez sumnje i ovaj segment Kapuanine ličnosti, kao i toliki drugi, na Pirandela ostavio snažan utisak. Likovi su za Pirandela i *pensionati della memoria*, seni, duhovi, a u skladu sa narodnim osećanjem, i duše iz čistilišta koje traže priliku za iskupljenje. [...] Šaša, naime, pominje da su Dirđenti (Agriđento) i okolna mesta čak i u doba njegovog detinjstva bila 'naseljena duhovima'.

EMPEDOKLE iz Agriđenta (oko 493–oko 433. p.n.e.) Grčki predokratovski filozof. Bio je stanovnik Agriđenta na Siciliji, i uživao je izuzetan ugled, budući da je bio pesnik, govornik, naučnik, državnik, čudotvorac, i u sopstvenim očima bog. Legenda po kojoj je život okončao bacivši se u Etnu svedoči o polubožanskom statusu koji je uspeo da postigne. U njegovoj glavnoj filozofskoj poemi, *O prirodi*, Parmenidovo Jedno zamenjuje se univerzumom čije promene predstavljaju novu kombinaciju četiri osnovna i trajna elementa, vazduha, zemlje, vatre i vode, koji se mešaju i razdvajaju po uticajem dve sile, privlačenja (ljubavi) i odbijanja (mržnje). Empedokle je takođe zastupao doktrinu o evoluciji vrsta. Tačan način na koji je izmirio prirodne

i teološke elemente svoje filozofije kontroverzan je, ali doktrinu o četiri elementa je preuzeo Aristotel, a ona je potom preko Aristotela dospela u srednji vek. (S. Blekburn)

ETNA Najveći i najaktivniji evropski vulkan. Nalazi se na Siciliji, a podno nje je grad Katanija. Njene česte erupcije praćene su spektakularnim izlivima lave ali su retko opasne po stanovništvo. Etna je i vulkan s najdužom istorijom beleženja erupcija, koje datiraju još od 1500. p.n.e.

FILM Prvi italijanski zvučni film snimljen je prema Pirandelovoj noveli *U tišini*. Režirao ga je 1930. Đenaro Rigelji pod naslovom *La canzone dell'amore* (*Ljubavna pesma*). Film je bio omiljen u svoje vreme, a kritika je hvalila lepotu kamere, prizora večnog grada, Španskih stepenica, bazilike Svetog Petra, kao i režiju.

Filmski medij bio je privlačan za Pirandela, a i njegova dela privlačila su filmske umetnike, tako da je do sada nastalo na stotine filmskih scenarija prema njegovim novelama i dramama, a on je učestvovao u nastanku njih desetak. Najveći uspeh doživela je drama *Kako me hoćeš* (*As You Desire Me*) u holivudskoj produkciji Metro Goldwyn Mayer iz 1932, s Gretom Garbo u glavnoj ulozi. Pirandelo je 1930. otputovao u Holivud da neposredno sarađuje na ekranizaciji dela. Nije bio zadovoljan filmom a pogodilo ga je i kritičarsko nerazumevanje.

GLUMAC Jer, ako dobro razmislimo, glumac po nužnosti treba da čini i čini upravo suprotno od onog što je učinio pesnik. To jest, on liku koji je stvorio pesnik daje veću realnost, ali zato manju istinitost; u stvari, on mu oduzima onoliko od one idealne, više istinitosti, koliko mu dodaje materijalne, obične stvarnosti; a manje istinitim ga pravi još i zato što ga prevodi u fiktivnu i konvencionalnu materijalnost pozornice. Ukratko, glumac po prirodi stvari pribavlja lažnu konzistentnost u jednoj veštačkoj, nestvarnoj sredini, ličnostima koje su već posedovale onaj vid idealnog života svojsvenog umetnosti, koje su već živele i disale u jednoj višoj stvarnosti. (L. Pirandelo)

HUMORIZAM (*L'Umorismo*) Ta knjiga predstavlja njegovu ličnu poetiku, istinu poetiku koja je eksplisitno kazana, a nije uvek immanentna samom književnom postupku i poetskom stavu izvučenom iz samog književnog, autentičnog konteksta. [...] ona pruža uvid u onaj red ideja od kojih je Pirandelo polazio u prilaženju životnoj i književnoj materiji. [...] Humorizam bi, po Pirandelu, bio posebna vrsta umetničke percepcije, svojstvene nizu pisaca, od Servantesa do Đustija, i

poseban oblik književnog izraza. To bi bio izuzetan i veoma redak duhovni stav književnog stvaraoca koji bi mu omogućavao da sve predstave i vizije raščinja i rastvara pomoću refleksije. (N. Stipčević)

Humorizam je pravac koji teži analizi, za razliku od umetnosti koja nije humoristična i teži sintezi. (S. Selenić)

Humoristični postupak se u Pirandelovim tekstovima često traži, pa samim tim i relativno lako pronalazi na osnovu preskripcije koju autor nudi u svom tekstu posvećenom ovoj temi. Kada se tim metrom posmatra Pirandelov rad, često se dolazi do zaključka da nije sve kod Pirandela humorizam, te neki kritičari smatraju da nakon 1925. Pirandelova poetika postaje mitopoetska, a smeh više nije prisutan kao osećanje suprotnosti, što Pirandelova teorija humorizma predviđa. Sledeći, naime, Pirandelovu terminologiju, možemo kazati da je komično zasnovano na nekoj vrsti opažanja suprotnosti. U osnovi je komičnog da neko ko je siguran u svoju istinu ismeva onoga ko se pokazuje u sopstvenoj protivrečnosti, jer ponašanjem odstupa od očekivanja, odnosno nekog društvenog (zajedničkog) scenarija. [...] Ovaj prvi, superiorni smeh kod Pirandela često je praćen uvidom u razloge ismejanog, nedoslednog, protivrečnog ponašanja. Taj uvid je zasnovan na saosećanju, koje prekida superiorni smeh, ili unosi gorčinu koja ga preobražava u osmeh, svojstven humorizmu, zasnovanom, dakle, na osećanje suprotnosti. (D. Todorović Lacava)

IGRA Igra stvarnosti i iluzije umnožava se beskonačno kao u beskrajnom nizu ogledala. To je jedna od najupornijih tema Pirandelovih, on je uvlači u mnoge drame i komedije, a začeci su joj još u prvim pripovetkama i romanima. (N. Stipčević) (v. LUTKA, MASKA)

LUDILO Luidjeva supruga Antonijeta doživela je nervni slom 1904, a pošto joj se stanje pogoršavalo, Luidi je bio prinuđen da je 1919. smesti u ustanovu za mentalno obolele. No, njeno stanje uticalo je na Pirandelov rad. „Ludilo moje žene sam ja“, obznanio je Luidi Pirandelu Ugu Ojetiju 10. aprila 1914.

Stefan Radaeli Pirandelovu temu ludila povezuje sa teorijom *double bind* Gregorija Bejtsona. Nije retkost da se različiti psihološki modeli sa znatnim uspehom primenjuju na tumačenje Pirandelovih dela, a psihanaliza je do sada u tome prednjacišta, pa i recentnim doprinosima u vidu tumačenja veze Pirandelovih paradoksa i bi-logike Mata Blanka. Radaelijevu tumačenje zasniva se na dijalogu kao simptomu odnosa, te je zanimljiv i za neke nivoje tumačenja Pirandelovog teksta. (*Filološki pregled*)

IZOSTAVLJENE
STRANICE...

Pirandelo u JDP

29. april 1955.

ŠEST LICA TRAŽE PISCA

Sei personaggi in cerca d'autore • Prevod: Nikša Stipčević

Režija: Mata Milošević • Scenograf: Milenko Šerban • Kostimograf: Mira Glišić • Slikar maski: Karlo Bulić. • Asistenti režije: Janez Šenk, Predrag Bajčetić • Uloge: Viktor Starčić (Otac), Nada Riznić (Majka), Bosiljka Boci (Pastorka), Stojan Dečermić (Sin), Ana Paranos (Madam Pač), Marijan Lovrić (Direktor Drame), Sonja Hlebš (Prva glumica), Branka Veselinović (Druga glumica), Tanja Beljakov (Treća glumica), Biserka Jakić (Četvrta glumica), Ivo Jakšić (Prvi glumac), Dragomir Felba (Drugi glumac), Miodrag Radovanović (Treći glumac), Miša Popović (Četvrti glumac), Branislav Mirčetović (Peti glumac), Branko Vujović (Scenarista), Ante Ivelja (Šaptač), Rade Popović (Rekvizitar), Uroš Glovacki (Binski radnik)

12. april 1967.

HENRIK IV

Enrico IV • Prevod: Jugana Stojanović

Režija: Boro Drašković • Scenografija: Vladislav Lalicki • Kostimografija: Aleksandar Joksimović • Asistent režije: Blagota Eraković • Lektor: Branivoj Đorđević • Uloge: Ljuba Tadić (Henrik IV), Marija Crnobori (Markiza Spina), Vera Milošević (Frida), Zoran Milosavljević (Markiz De Noli), Stevo Žigon (Baron Belkredi), Karlo Bulić (Doktor Đenoni), Nikola Simić Landolf (Lolo), Miodrag Radovanović (Arijald), Miša Janketić (Ordulf), Marko Todorović (Bertold), Ivo Jakšić (Đovani)

IZOSTAVLJENE
STRANICE...

Beleška o programu

Specijalno za ovaj program dr Dušica Todorović Lacava napisala je prilog „O Pirandelu i istinama“.

U pripremi su korišćeni sledeći izvori:

- Vladimir Biti *Pojmovnik svremene književne teorije*. Zagreb, MH, 1997.
- Vladimir Biti „Kako iskaz postaje istinit?“ u *Tekst u kontekstu*. Beograd, Institut za književnost i umetnost, 1989.
- Fernan Brodel *Meditoran i mediteranski svet u doba Filipa II*, tom I i II, Beograd, Geopoetika, 2001.
- Piero Cudini *Breve storia della letteratura italiana. Il '900*. Milano, Bompiani, 1999.
- Morana Čale „Dramsko djelo Luigija Pirandela“. Pogovor za: Luigi Pirandello *Gole maske*. Zagreb, Školska knjiga, 1999.
- *Drama*. Priredila Mirjana Miočinović. Beograd, Nolit, 1975.
- Umberto Eco *Granice tumačenja*. Beograd, Paideia, 2001.
- Đulio Feroni *Istorija italijanske književnosti*. Tom II. Podgorica, CID, 2005.
- *Filološki pregled*. Časopis za stranu filologiju, Beograd, Filološki fakultet, XLIII 2016 2.
- Alen Gerbran i Žan Ševalije *Rečnik simbola*. Novi Sad, Stylos, Kiša, 2004.
- Jovan Hristić *Studije o drami*. Beograd, Narodna knjiga, 1986.
- *Italy*. Baedeker travel guide, 2012
- Radomir Konstantinović *Filozofija palanke*. Beograd, Otkrovenje, 2004.
- Miodrag S. Lalević *Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskog jezika*. Beograd, Nolit, 2004.
- Patrice Pavis *Pojmovnik teatra*. Zagreb, Akademija dramske umjetnosti – CDU – Izdanja Antibarbarus, 2004.
- Rastko Petrović *Sicilija i drugi putopisi*. Beograd, Nolit, 1988.
- Đerald Prins *Naratološki rečnik*. Beograd, Službeni glasnik, 2011.
- *Rečnik filozofskih pojmoveva*. Beograd, BIGZ Publishing, 2004.
- *Rečnik književnih termina*. Beograd, Nolit, 1985.
- Kristijan Salamon *Strategija Šeherezade*. Beograd, Clio, 2011.
- Leonardo Sciascia (L. Šaša) *Alfabeto pirandelliano*. Milano, Adelphi, 1939.
- Slobodan Selenić: *Dramski pravci XX veka. Treće preradeno i dopunjeno izdanje*. Beograd, FDU, 2002.
- Nikša Stipčević „Pirandelo i ‘pirandelizam’“. Pogovor za: Luidi Pirandelo *Šest lica traži pisca*. Beograd, Prosveta, 1962.
- *Time* (ISSN 0040-781X) New York, Time Inc. April 3, 2017
- Dušica Todorović Lacava *Pirandello in fabula. Pisac i lica*. Beograd, Filološki fakultet, 2013.
- Dubravka Ugrešić *Kultura laži. Antropološki eseji*. Beograd, fabrika knjiga, 2008.
- Viktor Žmegač *Književnost i zbilja*. Zagreb, Školska knjiga, 1982.
- <https://www.volcanodiscovery.com/etna.html>

Fotografije s proba: Nenad Petrović

Dizajn plakata i korica: McCann Beograd

Dizajn programa: Adam Rakićević

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

821.131.1-2:792.091(083.97)

821.131.1.09 Пирандело Л.(083.97)

LUIĐI Pirandelo: Tako je (ako vam se tako čini)
: premijera 4. juna 2017. na Sceni "Ljuba Tadić"
: sezona 2016/17 / [program uredili Jelena
Kovačević, Gorčin Stojanović ; fotografije
Nenad Petrović]. - Beograd : Jugoslovensko
dramsko pozorište, 2017
(Beograd : Službeni glasnik). - 30
str. : fotogr. ; 21 cm

Tiraž 700. - Biografije: str. 22-24.

ISBN 978-86-80513-85-0

a) Пирандело, Луиђи (1867-1936)
- "Тако је (ако вам се тако чини)" -
Сценско извођење - Програми
COBISS.SR-ID 235088652

MEDIJSKI SPONZOR

PRIJATELJ KUĆE

Jugoslovensko dramsko pozorište
Kralja Milana 50
11000 Beograd

Direktor
Tamara Vučković Manojlović

Umetnički direktor
Gorčin Stojanović

Program uredili
Dr Jelena Kovačević
Gorčin Stojanović

www.jdp.rs
Telefoni blagajne
2644 447 i 3061 957

Štampa
Službeni glasnik
Tiraž 700